

buit. Romæ fama erat, & libellis quoque per-
scriptum fuit, à Ioue Ganymedem foueri, li-
cet deformem. Sed nec ipse Pontifex hoc ad
reliquos Cardinales dissimulare, & per iocum
fertur aliquando commemorare, quàm sit la-
cuius adolescens & importunus. Martii
die XIII. Cæsar scribit ad ordines Imperii,
velle se conuentus agere ordinum Imperii.
Quamobrem mandare, vt ad XXV. Iunii dié,
Augustæ Vindelicorum sibi præsto sint o-
mnes.

LIBER XII.

AD hoc tempus Anglici Gallicique legati,
quum diu rem disceptassent, pacem fa-
ciunt. Bononiam igitur Angli, totos ferè sex
annos iam occupatam, Gallis restituunt, non
sine plurimorum admiratione: Galli verò pe-
cuniam illis dependunt. In ea pace compre-
hensi fuerunt Scoti. Magdeburgici, cum
crebris edictis peterentur à Cæsare, Martii
die XXIII. rursus aliud scriptum, ad vici-
nos potissimum, euulgant. Primò docent, ne-
que diuino nec humano iure se posse conuin-
ci rebellionis: postea demonstrant, eos, qui
contra se sumunt arma, bellum ipsi Christo
facere: tertio loco refutant obiecta crimina, &
calumnias esse docent aduersariorum. Postre-
mò, vim & arma deprecantur, & si res ita ferat,
à finitimis auxilia quoque petunt. De turba
à finitimis excitata, sicut diximus, Argentinæ, in-
nuper excitata, sicut diximus, Argentinæ, in-

Magdeb.
scriptum.

æde primaria, querimoniam Episcopus ad Cæsarem detulit. Senatus autem misso legato, nullam in se residere culpam demonstrat. Itaque Cæsar datis ad Episcopum literis, mandat, vt intermissum opus restauret, vtque pergat. Episcopus verò prius à Senatu stipulatur, ne qua vis fiat, aut impedimentum inferatur actioni. Sic demum clerus ad Pentecosten, qui tū erat Maii dies XXIII. denuò rem inchoat.

Ad exitū Maii Cæsar vnà cum filio, Bruxella discedit, & Augustam ad comitia contendit, adducto secum Saxonie duce captiuo, Lât grauius autem relicto Mechliniæ. Non multò post eius abitionem, populari & Gallico sermone promulgatur atrox edictum in Lutheranos, quod Aprilis die penultimo conscriptum fuerat. Hoc edictum postea sermone Germanico redditum, Illyricus euulgat, & Islebiū ac adiphoristas, vt ipse vocat, grauisimè taxat, qui populo persuadere studeant, quasi religio non oppugnetur. Cæterum, inquisitionis formula, quam vocant instructionem, amplissimam continet potestatem. Permittitur enim illis, non plebeios tantum, sed Magistratum etiam ad se conuocare, perque iusiurandum adigere, vt ad interrogata respondeant, & comperta deferant. In vltimo confessu Tridentino decretum inter alia fuit, vt qui plures haberent episcopatus, retinerent ex iis quem velent, cæteros abdicarent, vt libro decimo nono dictum est. Veruntamen, quoad vixit Pau-

*Inquisito
vii potestas*

lus, minimè res in executionem venit. Hoc autem Pontifice per Galliam cardinales parebāt quidem in speciem, sed nullo suo cum dispendio. Quū enim ex ipsis plerique binos aut ternos haberent episcopatus, complures autē alii ad dignitatem hanc aspirarent, permutatione facta, permittebant istis alterum, & vnius episcopatus loco, quem deserebant, multas inuicem Abbatias aut id genus alias præfecturas ab iisdem consequebantur. Iulii die vigesimo sexto, Cæsar Augustæ facit initium Imperii conuentus. In eo proponit de prosequendo consilio, de seruando religionis decreto, nuper Augustæ factō, de mulcandis rebellibus, de restitutione iurisdictionis & bonorum sacerorum. Re deliberata, maiori parti placuit, prosequendum esse concilium. Mauricius verò per legatos non aliter se probare illud ostendit, nisi vt res omnis ab initio retractetur, & Augustanæ confessionis theologi non solùm audiantur, sed decidendi quoque potestatem habeant, vt Pontifex concilio se submittat, neque præsidis locum obtineat, & iururandum Episcopis remittat, quò liberè sententiam dicant. Hæc eius contestationē publicè recitatā, legatus post in acta referri voluit, sicut fieri cōsuevit, sed denegatū hoc ei fuit. Sub exitū Augusti mēsis, Grāuellanus, qui Vesōtione, Sequanorum oppido, nuper venerat Augustam, è vita decedit, nō sine magno Cæsaris mœrore.

*Contestatio
Mauricii
aduersus
concilium.*

*Henricus
Brunsviciū
obsidet.*

Henricus Brunsvicensis interea Brunsvicum urbem, cui propter religionem & alia quædã, multis nunc annis admodum erat infestus, obsidet: & quum ipsorum agris multum damni dedisset incendiis atque direptionibus, neque tamen urbem expugnare posset, interuentu quorundam Cæsar vtrisque mādāt, vt discedant ab armis, & apud se causam dicant. Fuit hoc Septembri mense.

Cæsaris exercitus obsidebat tum Africam, urbem Aphricæ: Lepitim aliqui esse putant, tamen si Liuius etiam meminit vrbis Afrorum. Eam urbem tenebat Dragutus, archipirata nobilis, qui Turcæ nuper sese coniunxerat. Summæ rerum Cæsar præfecerat Sicilia proregem. Is, quum tormentis aliquandiu fulminasset, certior factus, imminere Dragutum, & adducere nouas copias, accelerandum sibi esse videbat. Itaque Septembris die decima, terra marique militem immit-

*Dragutus
archipirata.*

tit, & aliquot horarum spatio vi capit. Dragutus ad Turcam confugit, Byzantium profectus. Ea res noui belli dedit occasionem, quod Turca non in Cæsarem modò, sed in Ferdinandum quoque regem deinde suscepit. Clerus Magdeburgicus, & primarii templi proceres, plerique genere nobiles, qui ciuitati cum primis erant infesti, magnis præmiis & pollicitationibus Georgium Megelburgium, Alberti filium, adolescentem, conduxisse feruntur, vt ipso ductore sese vlciscerentur. sed hoc

ipsi

ipsi negant, vt infra dicitur. Nuper autem è vita decesserat ipsorum Archiepiscopus, Ioannes Albertus: quare totius prouinciæ dominium ei fuisse pacti, siquidem occuparet, & treis quasdam arces per literas oppignorasse dicuntur. Sic ille, primò per agrum Halberstatis profectus, in Magdeburgicum postea peruenit, & cædibus, rapinis, incendijs grafsatus, Magdeburgicos acie fudit. Cæsar interea multum instat, vt vtrunque decretum Augustæ factum seruetur: & de Magdeburgicis atque Bremensibus grauem habet querimoniam. Nam hi soli restabant omnium ciuitatum, tametsi Bremenses non erant proscripti.

Mulier quæpiam erat Augustæ, ciuis: quæ prætereunte fortè sacrificio, & ad ægrotum quempiam deferente panem azymum, quem hostiam appellant, accensis de more cereis, percunctando mirabatur, quid ille claro die luccernam adhiberet. Propter hoc dictum capta fuit, & in magno versabatur periculo. sed multis sceminarum precibus, ac demum intercessione sororis Cæsaris seruata, relegatur. Venerat autem eò regina Maria, quum aliis, tum hac etiam de causa, vt edictum illud nuper in Belgio promulgatum mitigaretur. Nisi enim ita heret, fore dicebat, vt quæ nunc fit totius orbis frequentissimum emporium, Antuerpia, splendorem suum amittat. Seditiois quo

*Mulier
ob leue
verbum peri-
clitata.*

*Edicta de
religione
mitigata.*

que passim permagnum esse periculum, si quidem in executionem res venire debeat. Cæsar vix egrè tandem assensit, & mutatis iis, quæ pertinent ad exteros negotiatores, nomen inquisitionis, inuisum omnibus tollit, cætera suo loco manere iubet atque seruari. Prælii Magdeburgici fama, statim longè latèque disseminata, & ad Cæsarem quidem intra diem sextum perlata fuit: & quum plerique de illis propè nunc actum esse putarent, ecce, scriptum euulgant Calendis Octobris. In eo rem omnem commemorant, & suorum ciuium atque militum non supra ducentos occubuisse dicunt, & qui videbantur indigere consolatione, alios ipsi confirmant. Re bene gesta in Magdeburgicos, continuo multi sese comparant ad militiam: in his erant Mauricius, & elector Brandeburgicus cum Alberto patruale, & Hæricus Brunsvicensis. Deinde nobilitas etiam omnis appellatur, vt equitatum adducant. Octobris die quarta progressi, non procul ab vrbe castra faciunt, & sexto post die, noctu, magno cum clamore procurrunt vsque ad fossas atque portas, experiundi causa, quid oppidani vel possent vel auderent: sed reiecti tormētis, multos è suis desiderarūt, & quum in castra pedem referrent irati, leproforum hominum domiciliū in itinere inflammant, planè contra militiæ leges atque disciplinam. Postridie rursus dimicatum

est

est leuiori prælio, quum oppidani fecissent eruptionem. Erāt enim alacres, & cum alii multum ex nobilitate complures, odio Brunsvicensis Henrici, confluerant eò, viri militares, & in armis multum exercitari. Octobris die duodecimo, pactæ fuerunt induciæ, & in vrbe nonnulli venerūt legati de pace. Verum id frustra fuit. Sub initium Nouembris mortem obiit Vlrichus dux Wirtembergicus, pendente lite, quam habebat cum Ferdinando rege, sicut ante dictum est: ei successit filius Christophorus. Mauricius, qui iã antè sese bello Magdeburgico immiscuerat, traductis ad se copiis, publico nomine belli summæ præficitur. In bellum verò decernuntur aureorū millia. LX. menstrua, proque sumptibus iam factis perfolui iubetur millia centum. Iulius pontifex, crebro sollicitatus à Cæsare, sub idus Nouembris conscripto diplomate, bullam ipsi vocant, concilia decernit, suum esse confirmans, indicare & dirigere cõcilia. Mauricius, rei summæ præctus, magnis viribus rem agit, & constructis ali- quod castellis, vt in iis milites hyemarent, sub exitum Nouembris vrbem aggreditur. Est autè vrbs tripartita: eius vnã partè, quæ noua dicitur, noctu magno silentio concensis mœnibus atque portis occupat, neq; prius hostile signũ dedit, quã militè introduxisset. Excitati clamore ciues, quicunq; reperti sunt in armis, trucidantur: reliqui capti atque direpti pelluntur.

aa. iiii.

*Indictio
cilio per
Pontificam*

*Mauricius
in Magde-
burgicos.*

Magdeburgenses igitur, vt hosti commoditatem hanc eriperent, emisso milite locum incendunt, ea parte, quæ ad ipsos pertinebat: alteram deinde partem, quæ Sudeburgum dicitur, exurunt etiam, receptis in urbem oppidanis. Erat in vrbe Albertus Comes Mansfeldius, non quidem à Cæsare proscriptus, verum exutus facultatibus, quum in Ioannis Frederici Saxonix ducis fide permansisset & amicitia. Quomodo Lantgrauū Cæsar Mechliniæ reliquerit, Augustam proficiscens è Belgio, dictum est antè. Mauricius quidè & Brandeburgicus, vt dimitteretur, instabant: sed responsum fuit, nō illum modò, sed filios etiam & consiliarios ita se gerere, vt nondum liberari possit. Custodes quoque dicebant ei, fore, vt in Hispaniam abduceretur. A filiis igitur opem implorat, & fidelitatis, quam sibi debeant, commonefacit: & Mauricium atque Brandeburgicum citari iubet, vt se sistant iuxta formulam obligationis, & promissum impleant. Filii morem gerunt, & per legatos, grauissimis verbis non semel illos monent atque citant. Sed quum spem nullam videret Lantgrauus, constituit omninò profugere, si posset, & cum suis, quos euocauerat ex Helsingia, partim genere nobiles, varias rationes inuit. Verum hi periculo deterriti, remissius agebant. Duobus tandè persuadet, Conrado Bredesteno, Ioanni Rommelio. Hi per totum iter in de
ab

*Filii Lantgrauus in
stant pro
patre.*

*Fuga cōci-
liū dese-
clum.*

ab ipsius finibus, Mechliniā vsque celeres dis-
ponunt equos, quibus cōscensis effugeret. Sed
per quendā ipsius famulū hoc tēpore res ema-
navit: qui familiariter cuidā dixerat Mechli-
niæ, futurum, vt intra paucas horas liber esset.
Quū id, veluti per manus traditū, ad custodiæ
præfectū, in ipso propè fugæ momēto & arti-
culo delatū esset, omnis illa ratio cōcidit, & ex
ipsius ministris duo fuerūt subitò cōfossi, qui-
dam cōprehēsi & capite multati. Ipse verò de-
ductos in arctiorē custodiam. Decembris
XIX. pedites ac equites Magdeburgici omnes
qui non erāt destinati vigiliis, post mediā no-
ctem vrbe excedūt, vt equitatū hostilem, quo-
dam in vico, non procul, opprimerent. Magni
quidē res erat periculi, quòd inter hostiū castra
faciundum erat iter. Sed tamē fœliciter cefsit.

Postridie prima luce domū illi repetunt, &
turmā equestrē habent obuiā, ductore Geor-
gio Megelburgio, qui tandem conserta manu,
cū à frōte premerēt equites, à tergo pedites
instārent, captus & in urbē adductus fuit, ille
ipse, qui belli fecerat initium. His diebus ex
Hispanis Augustam venit. Maximilianus Au-
striacus, gener Cæsaris, Bohemiæ rex designa-
tus per absentiam reuocatus à patre Ferdinan-
do rege, quē inter atq; Cæsare actio tunc erat
ardua, de Imperii successione. Cæsar enim,
qui sciret, quāti esset momēti, Germaniæ con-
iunctio, filiū hæredem, qui tam latis & diuersis

finibus esset regnaturus, hoc veluti firmamento stabiliri cupiebat. Ferdinandus autem rex, qui spectaret idem, neque suam, neque sanè filiorum expectationem atque commoda de minimi oportere iudicabat. Porrò, Maximilianus, qui egregiam indolé præ se ferret, & multas calleret linguas, Germanicam imprimis, & morum elegantia polleret, admodum erat gratiosus atque popularis. Per hosce dies Mauricius & Brandenburgicus Elector, pacis cōditiones Magdeburgicis proponunt, & vt se dedāt fidemque præstent ipsis & archiepiscopo, petunt. Id si faciant, fore, vt religio & Augustæ quondam exhibita doctrina ipsis permittatur, & de ipsorum priuilegiis, iure ac libertate nihil decedat, munitiones etiam vrbs atque facultates permaneant saluæ, nulla cuiquam vis intentetur. senatus verò deditiōne facere, & præfidium recusabat admittere. Decembri mēse, ordines Episcopatus Magdeburgici, maximè verò clerus, lingua populari scriptum edunt in in senatū populūque Magdeburgēsem. Non multis verò pōst diebus, eodē mēse, respōdet senatus, edito scripto. De Stephano Vintoniensi Episcopo diximus libro vigesimo, quamobrem captus in Anglia fuerit: cū autem in sententia persisteret, neque decreta iam facta, quæque deinceps fierent in hac etate regis, de religione, vellet approbare, Episcopatu fuit exutus huius anni mēse Ianuario, & in carcerem

reductus. Andreas Osiander, quem in Prussia iuisse diximus, nouum hoc tempore dogma proponit, & hominem iustificari, non fide, sed iustitia Christi in nobis inhabitantis, affirmat, suæque sententiæ Lutherum etiam fuisse dicit. Reliqui verò theologi collegæ fortiter oppugnant, deque Lutherò falsum esse dicunt. Præ se ferebat ille quidē, ut diximus, quasi Lutherus idem quod ipse sensisset: verum interim apud suos iactabat, ut scribitur, illum & Melanchthonem confecisse theologiā quandā Aristotelicā, quæ carnem potius quam spiritum redoleat. Albertus princeps, initio, per intercessores componi causam cupiebat: sed persuasus ab Osiandro post multā actionē, in sententiam eius accedit, & aduersarios è suis finibus exire iubet. In his erat Ioachimus Merlinus, cui migrandum etiam fuit, licet non modò ciues, verum etiam mulieres atque pueri, ne tali pastore destituerentur, Principi supplicarent. Idibus Februarii dimittitur Imperii conuentus. Hoc ipso tempore, Gallie rex, Henricus in suam fidem atque clientelam accipit Octauium Farnesium, qui & priuatim erat inimicissimus Ferdinando Gonzagæ, Cæsaris per insubriam præfecto, propter eadē patris, & in ea vicinitate Placentiæ, quam Cæsar tenebat, veritus, ut Parmam suis ipse viribus retinere posset, opem aliunde petiuit, & Gallicum præsidium urbi imposuit. Eam rem permolestè Cæsar tulit, & Iulius imprimis. Februarii die penultimo, Bucerus, Cantabrigiæ

*Alb. Prussiae princeps
Osiandro
adictus.*

Buceri ob-
itus.

vitam finit, honorificè admodum sepultus, & doctorum hominum celebratus epitaphiis.

Prodigia
per Saxon.

Ad Magdeburgum res agebatur leuioribus præliis, & crebris eruptionibus: & quum Albis exundasset, oppidani fabricatis nauibus, aduerso & secundo flumine commeatum importabant. Varia subinde conspiciebantur id temporis prodigia per Saxoniam, in his terni soles, totidèmq; lunæ, modò pallidi, modò sanguinei coloris. Magdeburgici de auxiliis appellabant vrbes maritimas per Volratum & Ioannem Mansfeldiû, Alberti comitis filios: verùm id frustra fuit. Tertio idus Aprileis Pontifex edito scripto, Farnesium Octauium grauitèr inculsat. Quum calendæ Maii venissent, inchoata quidem fuit actio concilii: sed quia perpauci tum adhuc aderant, & Parmense bellum interuenerat, in Calendas usque Septembris producta res fuit. Superioribus aliquot mensibus in suam familiã Mauricius ascripserat Hedecum à Cæsare proscriptum, & Lipsiæ præfecerat. Is propter religionem & odio Cæsaris bene cupiebat Magdeburgicis, & pacis erat consiliarius, vt eo confecto bello, Mauricius tentaret maiora. Iam tum enim inita fuerunt eius belli cõsilia, quod in Cæsarem postea susceptum est, vt suo loco dicetur. Veruntamen de pace tum conuenire non potuit, quodd duriora proponerentur, idque studio, sicut multi putant, dum tempus duceret

Hedecus
Magdeb.
amicus.

ceret Mauricius, & occasionem expectaret agendi, quæ tunc data fuit, postquam Galliarum rex bellum Cæsari fecit. Farnesius neque Romam venit citatus à Pontifice, & Galliarum regis confirmatus præfidiis, Parmam suscipit defendendam. Ferdinandus Gonzaga delectus à Cæsare ad hanc prouinciam, belli facit initium, & populatus agros, Parmam, Pontifex verò, Mirandulam obsidet. Nam & Gallicarum erat partium Mirandulanus, & nisi distineretur, Octauio plurimum poterat & Parmensibus cōmodare. Galliarum rex interim leniendi Pontificis & Cardinalium senatus causa, per oratorem suum Paulum Thermum Romæ demonstrat, quod Octauium in suam fidem acceperit, nullam reprehensionem mereri. Nam hoc esse propriè Regum, vt subueniant afflictis. Deinde nullum se quæsiuisse priuatum in ea re compendium: sed quicquid fecerit, ecclesiæ Romanæ causa fecisse, maiorum exemplo, qui & facultatibus illam præcæteris amplificari, & armis quoque non semel protexerint. Cæsar antea missis in Germaniam literis, præsertim ad Augustanæ confessionis ordines, idoneè ipsis cauerat, hortatus, vt ad calendas Maias adessent Tridenti. sed quia propter bellum Parmense reiectus fuit concilii dies ad initium Septembris, iterum monet, vt omnino veniant, æquitatem omnem atque fidem pollicitus. E ciuitatibus

*Bellum
Parm. in
Cæsar. &
Regem.*

*Gal. regis
ad Pontif.
excusatio.*

autem soli Argentinenses, quid vicini, quid etiam longinquiores in eo facere constituerent, missis internuntiis exquirebant. Et Mauricius quidem Philippo Melancthoni mandauerat, ut doctrinæ capita conscriberet, quæ post exhiberentur publicè. Eo confecto libro, quum ad octauum Iulii diem Lipsiæ conuenissent omnes theologi & Ecclesiæ ministri, iussu Principis, recitatur scriptum, & omnium assensu comprobatur. Eandem quoque rationem princeps Christophorus Wirtembergicus instituit, & authore Brentio conscribitur eiuidem generis libellus. Dux Wirtembergicus patris exëplo Ioannem Brentium ob insignem eruditionem fouit, ad piæ doctrinæ restorationem vsus illius opera: post etiam Ecclesiæ ministerio restituit atque præfecit Sturgardiæ. Mauricius datis ad Cæsarem literis, nuntiat se quidem ea fide quam dedisset, fore cõtentum, neque magnopere quicquam in eo desiderare: sed audire concilio Constantiensi decretum esse factum, ut in hæreticos aut alioqui suspectos inquisitio fieret, si fortè ad cõciliũ vocati venissent, deq; ipsorum crimine pronũtiaretur, etiã si Cæsar ipsis idoneè cauisset. Hoc decretũ in publicis extare monumētis, & quod ita statuissent, ipsa re cõprobasse, necato Ioa. Hufso, qui Sigism. Cæsaris fidẽ secutus ed venisset. Quod cum ita sit, nõ se posse quẽquã è suis mittere Tridẽ. nisi qui sunt ibi proceres

Eccle-

*Maur. per
Melanct.
confessio.*

*Wirt. pie-
tas in Brët.*

Ecclesiastici, fidem quoque suam communi consilii nomine interponant, sicut in consilio quondam Basiliensi factum sit, quod proximum ab illo fuerit. Bohemos enim exemplo superiori commotos, noluisse tum e venire, nisi prius accepta fide publica totius concilii. Petere igitur, ut ipse pro sua vel auctoritate vel gratia hoc apud illos efficiat. Nisi enim ad eandem formam, ut olim Basileam, caueatur, non debere sibi vel etiam aliis eiusdem professionis esse fraudi, si neminem e suis eod proficisci patiantur. Augusti die vigesimo sexto mane post concionem, Ecclesiam Augustanam doctores atque ministri, numero decem, accersiti fuerunt in aedes Atrebatensis episcopi. Quam hi venissent, illis mandatur, ut intra diem tertium ante solis occasum ex vrbe decedant: ne posthac intra fines Imperii, & quam late Caesaris patet iurisdictio, concionem ullam habeant: ne quem ex propinquis aut amicis conueniant, neque sui discessus causam ulli dicant, ne cui post in vrbe scribant, aut quid cum ipsis actum sit, exponant. Hæc sublati digitis, ut habet memoria, per iusiurandum polliceri, quantumuis inuiti, coguntur. Ad eundem modum fuit actum etiam deinde cum ludimagistris, cumque Memingensibus. & aliis per Sueuiam, qui & ipsi vocati eod venerant. Etenim & docedi munere & reditu ad suos illis interdicitur. Saxoniam autem dux captiuus, ubi cognouit, per internuntios & consolatatus est, & pecunia quoque iuuuit discedentes.

*Bohe. i. c. 16
sapiant.*

*Ministri
Aug. pulsi*

*Bellū Reg.
in Cæsare.*

Pulli & eiekti, partim ad Heluetios, partim aliò confugerunt. Eius rei fama cum increbuit, multos perterrefecit. Nam quòd ibi contigisset, quin idem alius etiam in locis fieret, nemo dubitabat. Sed ecce dum in eo metu sunt omnes, bellum Cæsari Galliarum rex facit, & simul naues aliquot Belgicas inuadit, captasque trahit in portum & diripit, & per Pedemonium atque Taurinos oppida multa capit, & in his Cherium atque Sandamianum, ductore Briffaco. Mirum plerisque visum fuit, Regem in hac tanta fortuna Cæsaris atque splendore, ausum fuisse amicitiam ei renuntiare: sed & Cæsari præter opinionem accidisse fertur. Rex autè, quòd per latus Octauii se quoque vulnerari diceret, quòd de Turcis iam mare nauigantibus compertum haberet, deinde quòd de Mauricii voluntate per internuntios accepisset, & quòd in ea corporis imbecillitate, ac subinde recurrente morbo, non diu posse Cæsar viuere putaretur, magno rem animo fuit aggressus. Eodem propè tempore Turcica classis, quum arcem Melitæ frustra tentasset, Tripolim Africæ capit.

Dum hæc geruntur venit concilii dies, calendæ Septembris. Eum ad diem præsto fuerunt præter Italos & Hispanos episcopos, Moguntinus & Treuirensis, magna omnium, vt quidem apparebat, lætitiæ & cõgratulatione: neque multò post, etiam Colonienfis. Pontificis nomine præerat cardinalis Crescētius:

huic erant adiuncti Archiepiscopus Sipontinus, Episcopus Veronensis. Prima die Septembris, & peracta Missa, reliquisque ceremoniis, quæ solent initio fieri, confectis, aderat ex improviso Galliarum regis orator, abbas Bellosanus, cum literis quæ ad conuentum Tridentinum erant inscriptæ. Eas ubi reddidit legato Pontificis, inscriptione lecta, cœptum est disceptari, cur cōuentū potius quàm concilium appellet: non esse recipiendas eas literas, neque legendas, nisi mandatum habere se demonstret. Quinque tumultuosus admodum esset excitatus clamor, ab Hispanis præsertim Episcopis, ac ille diceret, literis comprehendere mandatum, legatus Pontificius consergit, & in sacrarium templi seuocat patres. Re disputata, quod in bonam partem accipi posset inscriptio, placuit illum esse audiendū. Lectis itaque literis priuatim, quibus & dolorem suum Rex, & iniuriam sibi factam breuiter significabat, & fidem haberi legato postulabat, denuò confederunt omnes. Tum ille prolixam orationem de scripto recitat. His literis perlectis, patres fore dicunt, vt in proximo confessu respondeatur: si quidem conciliū esse Tridenti Rex agnoscat. Quæ verò nunc acta sint, non admittere se, nisi quantum iure liceat: ideoque ne testimonium quidem aut documentum vllum huius actionis ei communicari posse. Altera die Septēbris data sunt

*Lit. Regis
ad concil.*

*Them. da-
ta theolog.*

theologis themata, quæ discutiât, & suã quif-
que sententiam de singulis dicant, vt in futuro
confessu definiantur. Aderant autem magno
numero theologi, Hispani, Itali, Germani,
quos & Pontifex & Cæsar, eiúsque soror Ma-
ria miserant, quos etiam Colonienfis & Treui-
renfis, & Hispani atque Itali episcopi secum
adduxerât. Ad hos deferebatur summa cog-
nitionis, nec aliis qui nõ essent eius professionis,
& qui titulũ, vt aiũt, doctoris nõ haberet, pro-
nũtiare quicquã licebat. Et theologi quidem
quid sit ipsorũ sententiã de singulis rebus de-
mõstrât. Episcopi verò soli, cumque his pauci
quidã alii mitrati, definiendi potestatiẽ obtinêt:
quod ita decretũ, sacrosanctũ esse iubet, & ca-
nones vocât. Hæc ita quidem publicè sũt: sed
quires Rom. familiarius nouerũt, aiũt omnia
dogmata Romæ iã antè cõscripta iussu Ponti-
ficis, ad legatum suo tẽpore mitti, vt præscri-
ptum illud atque formulã in differendo theo-
logi sequãtur. Nam ex iis cõplures, ac Episco-
pos quoque multos alit ibi Pontifex, & ridicu-
lo puerbio dici solet, Spiritum sanctũ Roma
subinde Tridentũ venire inclusum manticæ.
propterea nimirum, quod crebrò Pontifex &
celeribus equis quid fieri velit, per literas at-
que mandata suis ibi legatis nunciat.

*Spi. san. in
manu Põr.*

Septembris die quarta Magdeburgum ve-
nit Hedecus: per eum Mauricius antea pro-
positas condiciones ita mitigabat, vt illi per-
gendũ

gédū esse in actione statuerēt. Interim erāt induciæ, quæ pōst etiam in plures dies extractæ fuerunt. Galliæ rex alienato ab se Pōtifice, *Scrip. reg. Galin Pō.* scriptū edit, & de iniuria sibi ab illo facta, de qua causa belli Parmens. & cur Octauū in suā fidē susceperit, multa locutus edicit, graui constituta pœna, ne qua pecunia Romā deinceps deferatur. Fuit hoc Regis edictū publicè recitatū Lutetiæ VII. die Septēb. cum paucis antè diebus aliud fuisset illius euulgatū in Lutheranos decretū lōgè grauiissimū, quod superiorum annorum eius generis decreta partim cōfirmat, partim vbi nō satis accuratè scripta videntur exacuit, & ad summam sēueritatē nihil reliqui facit, & qui denuntiarint aliquid, magnis propositis præmiis atque pollicitationibus inuitat. Ex aula deinde Cæs. prodiit scriptū, quo belli Parmensis cōmemoratur origo, quāq; iustā habeat Pōtifex causam offensionis in Octau. & Mirandulæ dominū, quanque sit irrequieta mente Galliæ rex, qui omnes vndequaque captet occasiones, eoque totis viribus incūbat, vt Cæs. honestissimos conatus impediat & euertat. Galliæ regis nomine postea responsum ad ea prodiit.

LIBER XXIII.

Pacificacionis causa suę ditionis ordines cōscribit Maurici⁹, & sub finē Septēb. Wirt. venire iubet. eò quoq; legatos vt conuenerat, Magdebur. mittit, q. X. pōst die domū redeūt,